

Mottagare

Barn- och utbildningsnämnden

Uppdrag. Lokalbehov Västerhejde skola

Förlag till beslut

- Rapporten godkänns
- Förvaltningen får i uppdrag att:
 - Fortsätta arbetet enligt förvaltningens planering
 - Utifrån föreslagna alternativ utreda alternativa elevplaceringar, om byggnation inte är möjlig
 - Genomföra risk-, konsekvens- och barnkonsekvensanalyser inför beslut om skolans framtida organisation
 - Löpande återrapporera ärendets utveckling

Sammanfattning

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen (UAF) har, i enlighet med barn- och utbildningsnämndens beslut (BUN 2024-02-06 §13), arbetat vidare med att ersätta den tillfälliga paviljonglösningen på Västerhejde skola med en permanent byggnad. Bakgrunden är att tidigare beslut om nybyggnation av en tvåparallellig skola inom Visborgsområdet har reviderats till följd av minskat elevunderlag, osäkerhet kring områdets utbyggnad och rådande ekonomiska förutsättningar. Nämnden har i stället prioriterat att skapa långsiktigt hållbara och ändamålsenliga lokaler vid Västerhejde skola för att stärka ortens attraktivitet.

Under arbetets gång har det framkommit att den nuvarande paviljongen saknar giltigt bygglov och är föremål för tillsyn enligt plan- och bygglagen. Parallellt har förvaltningen genomfört en förstudie och erhållit förhandsbesked för nybyggnation, vilket dock har överklagats av Försvarmakten. Länsstyrelsen har därefter bifallit Försvarmaktens överklagan, och regionen har beslutat att överklaga beslutet till Mark- och miljödomstolen.

Förvaltningen arbetar vidare i flera parallella spår tillsammans med teknikförvaltningen – dels med framtagande av bygglovshandlingar för en permanent och en eventuell tidsbegränsad lösning inom fastigheten, dels med utredning av alternativa scenarier om bygglov inte kan beviljas. Om byggnation inte kan genomföras kan omkring hälften av eleverna (cirka 120 elever) behöva flyttas till andra skolor i området från och med höstterminen 2027.

Nämnden behöver ta ställning till vilket eller vilka alternativ förvaltningen ska

arbeta vidare med, inklusive eventuella förändringar i skolans struktur och organisation. Arbetet omfattar fortsatta utredningar, risk- och konsekvensanalyser samt dialoger med berörd personal, elever och vårdnadshavare.

Sammantaget är förvaltningens bedömning den att arbetet med en permanent skolbyggnad i Västerhejde är fortsatt viktigt ur ett såväl organisatoriskt som ett utbildnings-, arbetsmiljö-, barnrätts- och landsbygdsperspektiv, samtidigt som processen måste anpassas till rådande rättsliga och planmässiga förutsättningar.

Ärendebeskrivning

Förvaltningen (UAF) har, utifrån nämndens beslut (BUN 2024-02-06 §13), arbetat vidare med att ersätta den tillfälliga paviljonglösningen på Västerhejde skola med en permanent byggnad. Bakgrunden är att beslutet om nybyggnation av en tvåparallellig skola inom Visborgsområdet har reviderats, på grund av minskat elevunderlag osäkerhet kring områdets utbyggnad och rådande ekonomiska läge. Nämnden har valt att satsa på bättre arbets- och lärmiljö i ändamålsenliga lokaler för Västerhejde skola. Att därigenom att stärka ortens attraktivitet.

Under arbetets gång har det framkommit att paviljongens tidsbegränsade bygglov upphörde redan 2022, vilket innebär att byggnaden saknar giltigt bygglov och är föremål för tillsyn enligt plan- och bygglagen. Tidigare uppgifter har angett beviljat tidsbegränsat bygglov fram till augusti 2027.

Detta innebär att när en byggnad saknar giltigt bygglov och upptäcks av kommunen eller anmäls, inleds ett tillsynsärende enligt Plan och bygglagen (PBL).

Då sker följande;

Byggnadsnämnden utreder ärendet och kontaktar fastighetsägaren.

- Om byggnaden bedöms vara olovlig, kan nämnden utfärda ett föreläggande om rättelse, vilket innebär att ägaren måste ansöka om bygglov i efterhand eller ta bort byggnaden
- Om rättelse inte sker, kan nämnden besluta om rivningsföreläggande eller vitesföreläggande (ekonomiskt straff)

Teknikförvaltningen står som fastighetsägare och är den som i första hand kommer att bli kontaktad. Vad som blir UAF:s ansvar i ärendet återstår att se.

Förvaltningen har genomfört en förstudie som visar förutsättningarna för en permanent byggnad på Västerhejde skolas tomt. Miljö- och byggnämnden beslutade i juni 2025 att bevilja förhandsbesked för nybyggnad av skolbyggnad, trots att Försvarmakten motsatt sig detta med hänvisning till påverkan på riksintresse för totalförsvarets militära del. Försvarmakten överklagade miljö- och byggnämndens beslut till Länsstyrelsen och region Gotland gavs möjlighet att yttra sig i ärendet. Yttrande inlämnades till Länsstyrelsen innan 3 september 2025. Beslut i ärendet har inkommit till region Gotland den 17 oktober 2025

och länsstyrelsen välde att bifalla försvarets överklagan. Beslutet finns att läsa i sin helhet i ärende BUN 2023/3638.

Förvaltningen fortsätter arbetet tillsammans med teknikförvaltningen för både en permanent och en eventuell tidsbegränsad lösning. Parallellt utreds alternativa scenarier om bygglov inte kan beviljas, vilket kan innebära att delar av verksamheten (cirka 50 % av eleverna) behöver flyttas till andra skolor i området från och med höstterminen 2027.

Investeringsbudget finns och byggprojektet var planerat att påbörjas under 2026. Under tiden som processen har sin gång fortsätter förvaltningen planering och arbete i flera parallella spår och olika delar;

Del 1

- Region Gotland överklagar Länsstyrelsens bifall av försvarets överklagan till Mark och miljödomstolen
- Framtagande av bygglovshandlingar för permanent och tidsbegränsad lösning, samt utredning av alternativa placeringar för elever om nybyggnation inte kan genomföras
 - Om en utbyggnad inte kan genomföras, kan i nuläget ca 120 elever och deras lärare, vilket är ca 50 % av skolan, inte beredas plats på Västerhejde skola efter augusti 2027
- Arbetet fortlöper i samarbete mellan utbildnings- och arbetslivsförvaltningen (UAF) och teknikförvaltningen (TKF)
- Ansökan om nytt tidsbegränsat bygglov, på annan plats inom fastigheten vilket lämnas in under november-25
- Nuvarande paviljong står kvar i väntan på utredningar och beslut om föreläggande om rättelse. Under tiden som paviljongen står kvar skall det säkerställas att byggnaden uppfyller arbetsmiljökrav.

Anledningen till att förvaltningen vill ansöka om ett nytt tidsbegränsat lov inom fastigheten är att Försvarsmakten formulerat följande i sitt yrkande;

"Försvarsmakten yrkar i första hand att det överklagade beslutet upphävs. I andra hand yrkas att det upphävs och återförvisas för förnyad handläggning."

"Försvarsmakten anser därför att det överklagade beslutet om förhandsbesked i första hand ska upphävas. I andra hand anses att beslutet ska upphävas och ärendet återförvisas till nämnden för förnyad handläggning med utgångspunkten att pröva om åtgärden kan tillåtas genom tillfälligt bygglov."

Tillkommande i underlaget är den sista meningen, *"..att pröva om åtgärden kan tillåtas genom tillfälligt bygglov"*. Huruvida detta är en framkomlig väg eller inte får det fortsatta utredningsarbetet och ansökan påvisa.

Del 2

Utredning av alternativa placeringar för elever om bygglov inte bedöms kunna beviljas, varken permanent eller tidsbegränsat, och en utbyggnad inte kan genomföras.

Om en utbyggnad inte kan genomföras, kan i nuläget ca 120 elever och deras

lärare, vilket är ca 50 % av skolan, inte beredas plats på Västerhejde skola efter augusti 2027

Följande alternativ är aktuella för fortsatt utredning och för nämnden att besluta om men är i nuläget endast teoretiska;

1. Utreda möjligheten att flytta av en klass från varje årskurs inom F-6, och dess personal, till andra skolor. Västerhejde skola är byggd för att vara en F-6 skola vilket är en relevant faktor att ha med i bedömningen
2. Utreda möjligheten att flytta årskurs 4–6 och dess personal, till andra skolor. Innebär att Västerhejde skola övergår till att bli en F-3-skola från augusti-27
 - a. Oavsett årskurser som föreslås flyttas så finns det inte i nuläget någon enskild skola i närområdet som kan ta emot 50 % av eleverna, ca 120 st.
 - b. Även om elevprognoserna visar på minskat antal elever så möjliggör det inte en direkt överflyttning till en och samma skola
 - c. En flytt behöver av den anledningen delas upp och klasserna fördelas ut på olika skolor. De skolor som i nuläget bedöms vara aktuella för utredning om att erbjuda plats och förberedas för att ta emot eleverna är, i första hand;
 - i. Södervärnsskolan, 4–9 skola
 - ii. Lyckåkerskolan, F-3 skola
 - iii. Eskelhem skola, F-3

Om en flytt av elever bedöms möjlig utifrån platstillgång så kan den dock tidigast genomföras till augusti 2027. Anledningen är att det krävs förberedelser och det är många delar att beakta, utreda och hantera innan genomförande. Informations, kommunikations- och förankringsarbete måste genomföras, viss omorganisation, vissa anpassningar av lokalerna på mottagande skolor, etcetera.

Om det bedöms vara aktuellt för Lyckåkerskolan att ta emot elever inom F-3 så kommer det även att krävas en förtätning i lokalerna och en förändring av den pedagogiska modell som i dag bedrivs. Det kommer högst troligt även att påverka förskolan som i dag har en 5-årsgrupp placerad i lokalen Ängen, vid Lyckåkerskolan.

För vårdnadshavare i Västerhejde är även det fria skolvalet en viktig del att beakta. Att inte erbjuda och bereda plats för elever inom närområdet innebär att valmöjligheterna för vårdnadshavare försämrats och begränsar valfriheten.

Följande delar skall beaktas innan nämnden tar beslut om vägval;

- Skolledning på berörda skolor involveras i planeringsprocessen
- Utbildningsdirektör formerar styrgrupp och projektgrupp för förändringsarbetet
- Dialogmöten med personal på berörda skolor

- Dialogmöten med vårdnadshavare på berörda skolor
- Risk och konsekvensanalyser
 - Hur påverkar förändringen Västerhejde skola?
 - Hur påverkar en förändring andra skolor?
- Barnkonsekvensanalys
- Fria skolvalet – De nya riktlinjerna och utfall av hur vårdnadshavare väljer
- Inför kommande skolval minska antagning till förskoleklass i Västerhejde skola. Endast en grupp kan starta till läsåret 26/27
- Skolskjutsorganisationens riktlinjer

Nämnden delges kontinuerligt information i ärendet.

Bedömning

Planeringsarbetet fortsätter och nämnden behöver överlägga om vilka alternativ som förvaltningens skall arbeta vidare med. Förvaltningens bedömning är att följande bör arbetas vidare med;

- Region Gotland överklagar Länsstyrelsens bifall av försvarets överklagan till Mark och miljödomstolen
- Framtagande av bygglovshandlingar för permanent och tidsbegränsad lösning, samt utredning av alternativa placeringar för elever om nybyggnation inte kan genomföras
- Invänta byggnadsnämndens utredning av tillsynsärendet

Nämnden behöver särskilt bedöma och besluta om förvaltningens föreslagna alternativ till fortsatt utredning

1. Utredda möjligheten att flytta av en klass från varje årskurs inom F-6, och dess personal, till andra skolor. Västerhejde skola är byggd för att vara en F-6 skola vilket är en relevant faktor att ha med i bedömningen
2. Utredda möjligheten att flytta årskurs 4–6 och dess personal, till andra skolor. Innebär att Västerhejde skola övergår till att bli en F-3-skola från augusti-27
 - a. De skolor som i nuläget bedöms vara aktuella för utredning om att erbjuda plats och förberedas för att ta emot elever är, i första hand;
 - i. Södervärnsskolan, 4–9 skola
 - ii. Lyckåkersskolan, F-3 skola
 - iii. Eskelhem skola, F-3

Följande perspektiv bör även beaktas i ärendet

Organisatoriskt

En permanent skolbyggnad är viktigt för grundskolans spridda skolorganisation. Bedöms skapa stabilitet och förbättra planeringsförutsättningarna för såväl förvaltningen som för den ansvariga politiska ledningen. Förvaltningen arbetar parallellt med flera scenarier. Ett nytt tidsbegränsat lov ger förvaltningen och nämnden mer tid för planering

och anpassning.

Risker och utmaningar:

Flytt av elever till flera skolor kräver omfattande samordning, vilket kan belasta organisationen. Förändringar i pedagogisk modell (till exempel återgång till traditionell klassrumsundervisning) kräver tid för omställning. Behovet av styrgrupp, projektgrupp och dialogmöten är viktiga delar då förändringen är komplex och kräver tydlig ledning och kommunikation.

Ekonomi

Ur ett ekonomiskt perspektiv bedöms tidigare föreslagna åtgärder ligga inom ramen för nämndens investeringsprognos och behov. Ekonomiska faktorer och elevprognoser har påverkat beslutet att inte bygga en ny skola i Visborgsområdet, vilket tyder på kostnadsmedvetenhet. Alternativa lösningar som tidsbegränsat bygglov eller omflyttning av elever kan vara kostnadseffektiva jämfört med nybyggnation.

Risker och utmaningar:

Osäkerheten kring bygglovsprocessen och Försvarmaktens överklagan kan leda till fördröjningar och ökade kostnader. Att flytta elever till andra skolor kräver investeringar i underhåll, anpassning av lokaler och eventuell omstrukturering av undervisningsmodeller. En utdragen rättsprocess kan innebära att resurser binds upp utan att ge resultat, vilket kan påverka budgetplaneringen.

Barnrätt

Ur ett barnrättsperspektiv stärker en permanent lösning barns rätt till en trygg, säker och långsiktigt hållbar lärmiljö i enlighet med barnkonventionen. Den skapar stabilitet i barnens skolgång och möjliggör en bättre anpassad pedagogisk miljö. Att en barnkonsekvensanalys genomförs innan beslut, är i linje med barnkonventionen. Hänsyn skall tas till skolskjuts och fria skolvalet, vilket påverkar barns tillgång till utbildning.

Risker och utmaningar

Flytt av elever kan påverka barns trygghet, kontinuitet och sociala sammanhang negativt. Förändringar i undervisningsmiljö (till exempel förtätning, ändrad pedagogik) kan påverka barns lärande och välbefinnande. Minskad antagning till förskoleklass kan begränsa barns rätt till utbildning i närområdet.

Medarbetare

Ur ett medarbetarperspektiv innebär en ny skolbyggnad förbättrade arbetsmiljöförutsättningar och långsiktig planeringsstabilitet för skolans personal. Att dialogmöten med personal ska hållas visar på inbjudan till delaktighet. Förvaltningen beaktar kontinuerligt arbetsmiljökrav i befintliga byggnader

Risker och utmaningar

Flytt av personal till andra skolor kan skapa oro, påverka arbetsmiljö och leda

till kompetensförlust. Förändringar i pedagogisk modell kräver anpassning och kan påverka yrkesidentitet. Osäkerheten kring framtiden kan påverka motivation och arbetsglädje negativt.

Osäkerhet kring skolans framtid kan påverka familjers vilja att bosätta sig i Västerhejde med omnejd. Om förändringar i skolans struktur genomförs kan det påverka föreningsliv, fritidsaktiviteter och andra lokala initiativ som är beroende av skolans närvaro.

Försvarets återetablering på Gotland påverkar och kommer fortsatt att påverka nämndens verksamheter. Den pågående processen visar att planeringen behöver anpassas efter nya förutsättningar och utvecklingen kommer att kräva fortsatt dialog och långsiktiga avvägningar. Enligt miljöbalken ska riksintresset för totalförsvaret ges företräde, men som kommun och region bör det finnas argument för andra riksintressen – som skola och barnens rätt till utbildning eller hållbar stadsutveckling – om det finns starka skäl.

Landsbygd

Ur ett landsbygdsperspektiv är satsningen på en permanent byggnad ett viktigt ställningstagande för att bevara och utveckla samhällsservice i Västerhejde, vilket stärker ortens attraktivitet.

Förvaltningen ser fortsatt att åtgärden med en permanent skolbyggnad är förenlig med regionens mål om likvärdig utbildning, god arbetsmiljö och hållbar utveckling för hela region Gotland

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteskrivelse 2025-10-23

Länsstyrelsens Beslut om bifall 2025-10-17

Yttrande till Länsstyrelsen angående Västerhejde skola 2025-09-03

Förvaltningens tjänsteskrivelse 2025-08-11

Förstudierapport Västerhejde Nygårds 3:1 2025-03-01

Försvarmaktens yttrande FM2025-7136:3 2025-03-20

Protokoll Miljö- och byggnämnden MBN 2025/310 25-06-23

Försvarmaktens komplettering av överklagande av förhandsbesked för nybyggnad av skolbyggnad på fastigheteten Västerhejde Nygårds 3:1 FM2025-7136:6

Länsstyrelsen Gotland Underrättelse inför beslut, 3145–2025

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Torsten Flemming
Utbildningsdirektör

Bo Eriksson
Avdelningschef stöd och utveckling